

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝ/ΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΕΡΓΑΣΙΑ 5^η:

**ΟΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Επιμέλεια: Ολυμπία Μαγγιώρου

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2003-2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ
2. ΝΟΜΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
3. Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
4. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ
5. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΤΙΘΕΝΑΙ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Την 20. Σεπτεμβρίου 1979 απεβίωσε στην Ν. Υόρκη ο Α, Έλληνας υπήκοος. Σε ιδιόγραφη διαθήκη του της 25 Μαΐου 1966 καταλείπει στη σύζυγό του Β το 12,5% της κληρονομίας, στις κόρες του Γ και Δ καταλείπει από 9,3% της κληρονομίας, στην κόρη του Ε δεν αφήνει τίποτα, καθώς όπως έλεγε προνόησε αρκετά για αυτή όσο ζούσε, ενώ στον γιο του Ζ κατέλειπε το 68,75% της κληρονομίας.

Η κληρονομία αποτελείτο κατά το 98% από το σύνολο περίπου των μετοχών της εταιρίας «Ν» και προσέγγιζε κατά τον χρόνο του θανάτου του κληρονομούμενου τα 300 εκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. Επειδή όμως η περιουσία βρισκόταν σε μετοχές μη εισαγμένες στο χρηματιστήριο μίας εταιρίας με κατατεθειμένο κεφάλαιο μόνο 10.360.000 δρχ. και υποχρέωση κατά το καταστατικό της να μην πληρώνει μέρισμα ποτέ ανώτερο από το 4% του καταβεβλημένου κεφαλαίου, δηλαδή συνολικά 155.375 δρχ. η δυσμενής μεταχείριση των θυγατέρων της οικογένειας από τον κληρονομούμενο είναι στην πράξη μεγαλύτερη από την μεγάλη ήδη διαφορά μεταξύ των κληρονομικών μεριδίων των θηλέων μελών της οικογένειας και του άρρενα μέλους. Η σύζυγος λοιπόν και οι κόρες της οικογένειας περιορίζονται σε ένα ασήμαντο μέρος της περιουσίας. Επιπλέον ο γιος αποκτά με τις καταλειπόμενες με την διαθήκη μετοχές τον πλήρη έλεγχο της διοικήσεως και της τροποποιήσεως του καταστατικού της εταιρίας και ως εκ τούτου η σύζυγος και οι κόρες απωθούνται τελείως από την επιχείρηση. Πριν δε να αποβιώσει ο κληρονομούμενος είχε δηλώσει στον γιο του ότι «δεν επιθυμεί γυναίκες στην επιχείρηση».¹

2. ΝΟΜΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Δεδομένου ότι η μεταχείριση των θηλέων μελών της οικογένειας είναι πασιφανές ότι είναι δυσμενής από τον κληρονομούμενο η διάθεση της κληρονομίας με την συγκεκριμένη διαθήκη αντίκειται στο α. 4§2 Σ. που κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας των φύλων και ορίζει: «Έλληνες και

---

¹ Π. Δ. Δαγτόγλου, Η τριτενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων, Γνωμοδότηση, ΝοΒ 1989, σελ. 780 επ.

Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Μήπως όμως η συνταγματική εγγύηση της ισότητας των φύλων περιορίζεται νομικά μέσα στα πλαίσια της «κληρονομικής έννομης σχέσης» που διαμορφώνεται εν προκειμένω ή μήπως ο περιορισμός αυτός συνιστά αθέμιτο περιορισμό, δηλαδή προσβολή του ατομικού δικαιώματος της ισότητας των φύλων;

Η απάντηση θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ της ελευθερίας του διατιθέναι αφενός και της προστασίας της ισότητας των δύο φύλων αφετέρου, που να επιβάλλει περιορισμό του προαναφερθέντος δικαιώματος. Κατά πόσο δηλαδή υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ελευθερίας του διατιθέναι και της εγγύησης του Σ. Για την ισότητα των φύλων.

3. Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το α. 4§4 Σ. ορίζει ότι: «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Τα παλαιότερα Συντάγματα όμως δεν περιείχαν ειδική εγγύηση για την ισότητα των φύλων. Ως εκ τούτου η ισότητα των φύλων στην ελληνική θεωρία και νομολογία ακολούθησε αρχικά την εξέλιξη των απόψεων που επικρατούσαν για την γενική αρχή της ισότητας. Η αρχή αυτή ερμηνευόταν στενά ως ισότητα ενώπιον του νόμου και όχι σαν ισότητα δικαίου, και ως εκ τούτου δέσμευε μόνο τον εφαρμοστή του δικαίου και όχι τον νομοθέτη. Η θέση αυτή εγκαταλείφθηκε από την νομολογία και πρώτα από τον ΑΠ², που απεφάνθη ότι η συνταγματική αρχή της ισότητας δέσμευε και την νομοθετική εξουσία. Κατά συνέπεια τα δικαστήρια όφειλαν να ελέγχουν την συνταγματικότητα των νόμων βάσει αυτής της αρχής. Μία από τις σημαντικότερες συνέπειες αυτής της εξέλιξης ήταν ότι τα δικαστήρια άρχισαν να ελέγχουν την συνταγματικότητα των διατάξεων του ιδιωτικού δικαίου. Έτσι το ιδιωτικό δίκαιο «μεσολαβούσε» για την εφαρμογή της συνταγματικής ισότητας και στις ιδιωτικές σχέσεις. Όμως στην περίπτωση αυτή δεν επρόκειτο ακόμα για μορφή τριτενέργειας γιατί ο δικαστικός έλεγχος γινόταν με την σκέψη ότι οι κανόνες ιδιωτικού δικαίου ελέγχονταν σαν εκδηλώσεις της κρατικής εξουσίας.

---

² ΑΠ 31/1936

Με την εισαγωγή της ειδικής διάταξης του 4§2 του Σ 1975/86/2001 παρέχεται ειδικό κριτήριο αυξημένης τυπικής δύναμης για τον έλεγχο κύρους δικαιοπρασιών και την νομιμότητα ιδιωτικής δράσης. Όμως τα πολιτικά δικαστήρια και κυρίως ο ΑΠ³ στήριξαν την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης στα α. 281 αρχικά και έπειτα 288 ΑΚ.

Το επόμενο στάδιο χαρακτηρίστηκε από μία στροφή των πολιτικών δικαστηρίων και μάλιστα προς την κατεύθυνση της άμεσης τριτενέργειας και της άμεσης εφαρμογής της συνταγματικής εγγύησης της ισότητας των φύλων στις σχέσεις ιδιωτικού δικαίου. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση 1465/1980 ΑΠ που απεφάνθη ότι το κύρος συνταγματικής ρήτρας με την οποία ο εργοδότης ανέλαβε την υποχρέωση να χορηγεί επίδομα μόνο στους άνδρες υπαλλήλους ελέγχεται βάσει της διάταξης 4§2 Σ.⁴

Σήμερα με την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος και συγκεκριμένα με το α. 25§1γ' ρητά θεμελιώνεται η εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων στις ιδιωτικές σχέσεις. Μάλιστα με την αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων, τα τελευταία ισχύουν όλα, σε όλες τις έννομες σχέσεις και ως προς όλο τους το περιεχόμενο. Θεμιτός περιορισμός συνταγματικού δικαιώματος είναι νοητός μόνο στην περίπτωση που υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ του δικαιώματος και της εκάστοτε έννομης σχέσης στην οποία εφαρμόζεται το δικαίωμα. Διαφορετικά πρόκειται για αθέμιτο περιορισμό, δηλαδή για προσβολή.

4. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ

Για την συλλογιστική που θα ακολουθήσει σχετικά με το ζήτημα κατά πόσο μπορεί να περιοριστεί το συνταγματικό δικαίωμα της ισότητας των φύλων στην «κληρονομική έννομη σχέση» θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο η ελευθερία τελευταίας βούλησης προστατεύεται συνταγματικά. Το Σύνταγμα μας, σε αντίθεση με άλλα Συντάγματα⁵, εγγύηση του δικαιώματος του προσώπου να διαθέτει την περιουσία του.

---

³ ΑΠ 1059/1979

⁴ Γ. Κασσιμάτης, Το Ζήτημα της Τριτενέργειας, ΤοΣ

⁵ βλ. α. 14 Γερμανικού Συνταγματος

Όμως το δικαίωμα του διατιθέναι προστατεύεται από το Σύνταγμα μας και συγκεκριμένα η διαθήκη θα πρέπει να αντιμετωπιστεί από την σκοπιά της συνταγματικής εγγύησης της ιδιοκτησίας: σαν άσκηση της εξουσίας διάθεσης που απορρέει από το ιδιοκτησιακό δικαίωμα.⁶

5. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΤΙΘΕΝΑΙ

Στην προαναφερθείσα περίπτωση έχουμε αντιπαραβολή δύο συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων: αφενός το δικαίωμα που κατοχυρώνεται με το α. 4§2 (ισότητα των δύο φύλων) και αφετέρου η ελευθερία της τελευταίας βούλησης. Το αν η συνταγματική ισότητα των δύο φύλων είναι θεμιτό να περιορισθεί στην κληρονομική έννομη σχέση που διαμορφώνεται, το αν δηλαδή είναι έγκυρη η εν προκειμένω ιδιόγραφη διαθήκη του πατέρα που ελάχιστα μεριμνεί, αν όχι καθόλου για τις κόρες του, σε σχέση με τον γιο του, θα κριθεί από το αν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ τους, κοινό δηλαδή αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ τους.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι πασιφανές ότι δεν υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ της ελευθερίας του πατέρα να διαθέσει την περιουσία του και του δικαιώματος των υπολοίπων μελών της οικογένειας στην ισότητα των φύλων. Ως αποτέλεσμα η διάθεση της κληρονομίας που περιέχεται στην ιδιόγραφη διαθήκη της 26 Μαΐου 1966 του Α αντίκειται στις θεμελιώδεις αξιολογικές αποφάσεις του νομοθέτη για την ισότητα Ελλήνων και Ελληνίδων και συνεπώς είναι άκυρη, η διαδοχή θα γίνει σύμφωνα με τις διατάξεις του ΑΚ για την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή.

---

⁶ Γ. Κασσιμάτης, Το Ζήτημα της Τριτενέργειας, ΤοΣ

7. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μεταχείριση των θηλέων μελών της οικογένειας είναι πασιφανές ότι είναι δυσμενής από τον κληρονομούμενο η διάθεση της κληρονομίας με την συγκεκριμένη διαθήκη αντίκειται στο α. 4§2 Σ. που κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας των φύλων και ορίζει: «Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Μήπως όμως η συνταγματική εγγύηση της ισότητας των φύλων περιορίζεται νομικά μέσα στα πλαίσια της «κληρονομικής έννομης σχέσης» που διαμορφώνεται εν προκειμένω ή μήπως ο περιορισμός αυτός συνιστά αθέμιτο περιορισμό, δηλαδή προσβολή του ατομικού δικαιώματος της ισότητας των φύλων;

Η απάντηση θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ της ελευθερίας του διατιθέναι αφενός και της προστασίας της ισότητας των δύο φύλων αφετέρου, που να επιβάλλει περιορισμό του προαναφερθέντος δικαιώματος. Κατά πόσο δηλαδή υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ελευθερίας του διατιθέναι και της εγγύησης του Σ. Για την ισότητα των φύλων.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι πρόδηλο ότι δεν υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ της ελευθερίας του πατέρα να διαθέσει την περιουσία του και του δικαιώματος των υπολοίπων μελών της οικογένειας στην ισότητα των φύλων. Ως αποτέλεσμα η διάθεση της κληρονομίας που περιέχεται στην ιδιόγραφη διαθήκη της 26 Μαΐου 1966 του Α αντίκειται στις θεμελιώδεις αξιολογικές αποφάσεις του νομοθέτη για την ισότητα Ελλήνων και Ελληνίδων και συνεπώς είναι άκυρη, η διαδοχή θα γίνει σύμφωνα με τις διατάξεις του ΑΚ για την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή.

ΑΡΘΡΑ

- Π. Δ. Δαγτόγλου, Η τριτενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων, ΝοΒ 1989 σελ. 780 επ.
- Γ. Κασιμάτης, Το Ζήτημα της τριτενέργειας, ΤοΣ